

महानगरपालिका नगरसेवक स्वेच्छा
निधीमधून घ्यावयाची कामे
मार्गदर्शक तत्वे

महाराष्ट्र शासन
नगर विकास विभाग,

परिपत्रक क्रमांक: एएमसी १४२००/२२६४/प्रक्र.१४४/नवि-२४

मंत्रालय, मुंबई ४०० ०३२

दिनांक : २६ फेब्रुवारी २००१

प्रस्तावना : राज्यातील महानगरपालिकांच्या अंदाजपत्रकात प्रत्येक वर्षी नगरसेवक स्वेच्छा निधी म्हणून ठराविक रकमेची तरतूद करण्यात येते. या तरतुदीतून प्रत्येक नगरसेवकांसाठी ठरविण्यात असलेल्या निधीतून आपापल्या प्रभागातील कोणती कामे घेण्यात यावीत याबाबत संबंधित नगरसेवक महानगरपालिकेस सूचवू शकतात. नगरसेवकांनी अशी कामे सूचविल्यानंतर त्या कामावर या निधीतून घ्यावयाच्या कामासंबंधीची पुढील कार्यवाही विहित नियम व प्रचलित कार्यपद्धतीनुसार महानगरपालिकेतर्फे केली जाते. नगरसेवक निधीतून कोणती कामे घेण्यात यावीत हे संबंधित नगरसेवक स्वेच्छा निर्णयावर अवलंबून असले तरी सदरचा निधी हा महानगरपालिकांच्या एकत्रित महसूल निधीतील असल्याने त्याचा विनियोग योग्य कामावरच व्हावा तसेच तो अनाठाई नसावा यास्तव या निधीचा विनियोग करणेबाबत मार्गदर्शक तत्वे ठरवून देणेची बाब शासनाचे विचाराधीन होती.

परिपत्रक : राज्यातील महानगरपालिकांमध्ये प्रत्येक नगरसेवकांस नगरसेवक स्वेच्छा निधी म्हणून महानगरपालिका अंदाजपत्रकात करण्यात येत असलेल्या तरतुदीचा विनियोग योग्य अशा नागरी सेवा सुविधावर व्हावा यास्तव या निधीतून कोणती कामे घेण्यात यावीत व कोणती कामे घेण्यात येऊ नयेत याचा उल्लेख सोबतच्या अनुक्रमे प्रपत्र "अ" व "ब" मध्ये करण्यात आला आहे.

सोबतच्या प्रपत्र "अ" मध्ये नमूद केलेली कामेच नगरसेवक स्वेच्छा निधीतून घ्यावयाची असून या कामापैकी कोणती कामे आपापल्या स्वेच्छा निधीतून घेण्यात यावीत हे ठरविण्याचा स्वेच्छा निर्णय संबंधित नगरसेवकांचा असेल. मात्र अशा कामाची अंदाजित किंमत दोन लाख रुपयांपेक्षा जास्त असता कामा नये.

नगरसेवकांनी त्यांच्या स्वेच्छा निर्णयानुसार प्रपत्र "अ" मध्ये नमूद केलेल्या कामापैकी कोणती कामे घेण्यात यावीत हे सूचविल्यानंतर अशी कामे महानगरपालिका इतर विकास कामे ज्या विहित नियम व कार्यपद्धतीनुसार करते त्याच नियम व कार्यपद्धतीनुसार महानगरपालिकेनेच करावयाची आहेत.

उक्त निधी सोबतच्या प्रपत्र "अ" मध्ये नमूद केलेल्या बाबींवर खर्च केला जाईल व तो प्रपत्र "ब" मध्ये नमूद केलेल्या बाबींवर खर्च केला जाणार नाही याची सर्व महानगरपालिकांनी दक्षता घ्यावी.

महाराष्ट्राचे राज्यपाल यांच्या आदेशानुसार व नावाने,

र. पि. सोपे
(र. पि. सोपे)

महाराष्ट्र शासनाचे उपसचिव

प्रति,

आयुक्त, सर्व महानगरपालिका,

नगर सचिव, सर्व महानगरपालिका

प्रधानसचिव-१, प्रधानसचिव-२, नगर विकास विभाग, मंत्रालय, मुंबई - ४०० ०३२

सर्व सहसचिव/उपसचिव, नगर विकास विभाग, मंत्रालय, मुंबई-४०० ००३२

कार्यासन अधिकारी, नवि-४, २०, २१, २२, २३, २५, २६, नगर विकास विभाग, मंत्रालय,

मुंबई-४०० ००३२

निवडनसती नांवे-२४

१७

स्थानिक विकास कार्यक्रमांतर्गत नगरसेवक स्वेच्छानिधीतून घेण्यासाठी अनुज्ञेय कामांची यादी (परिशिष्ट -अ)

- १) रस्त्याची कामे :-
 - १) लहान रस्ते
 - २) मिसिंग लिंक
 - ३) छोटे पूल
 - ४) रस्त्याचे डांबरीकरण
 - ५) नळकांडी पूल
 - ६) साकव
 - ७) नाल्याची कामे
 - ८) रस्त्यावरील मोरीची कामे
 - ९) लहान नाल्यावर फरशी बांधणे
 - १०) फूट ब्रीज
 - ११) ड्रेनेजची कामे
 - १२) सिमेंट प्लगची कामे
- २) पाणीपुरवठ्याची कामे :-
 - १) ज्या वसाहतीसाठी नळपाणी पुरवठा योजना अगोदरच झाल्या असतील अशा वस्त्यांना जादा पाईप लाईन टाकून पाणीपुरवठा करण्यासंबंधीची कामे, तसेच पाण्याची टाकी बांधणे.
 - २) विंधन विहिरी
 - ३) शहरी भागातील पाणीपुरवठ्यांची कामे
- ३) समाजिक सभागृह / समाज मंदिर
- ४) स्नानशाळा
- ५) स्मशानभूमीची कामे
- ६) चावडी
- ७) सार्वजनिक वाचनालयाचे बांधकाम
- ८) प्राथमिक शाळांच्या नवीन खोल्या
- ९) प्राथमिक शाळा खोलीची विशेष दुरुस्ती
- १०) ज्या झोपडपट्ट्यांमध्ये (घोषित गलिच्छ वस्त्या) सार्वजनिक सुविधा निर्माण करण्याची शासनाची जबाबदारी आहे अशा ठिकाणी सार्वजनिक उपयोगाकरिता स्नानगृहे, संडास, अस्तित्वात असलेल्या संडासांची दुरुस्ती, पायवाटा, सार्वजनिक स्वरूपाचा पाणीपुरवठा व दिवाबत्ती अशी सामान्य स्वरूपाची कामे.
- ११) महापालिका क्षेत्रातील उपकर आकारण्यात आलेल्या चाळीमधील (सेस्व बिल्डींग) गल्ल्या, गटारे, सार्वजनिक स्वच्छतागृहे बांधणे व त्याची दुरुस्ती. दुरुस्त न होणाऱ्या संडासांची पुनर्बांधणी व दुरुस्ती.

सार्वजनिक न्हाणी गृहे बांधणे, त्याचप्रमाणे पिण्याच्या पाण्याच्या पध्दतीच्या (Piped Water Systems) दुरुस्तीची कामे. मात्र चाळीच्या इमारतीच्या दुरुस्ती, भिंतींना प्लॅस्टर लावणे, रंग लावणे, विद्युतीकरण करणे अशी कामे या अंतर्गत घेता येणार नाहीत.

- १२) महानगरपालिका क्षेत्रातील खाजगी / शासकीय / महानगरपालिका यांच्या मालकीच्या जागांवरील घोषित गलिच्छ वस्त्यांत (Declared Slums) सार्वजनिक उपयोगाची (Public Utility) म्हणून बालवाड्या, व्यायामशाळा इ. सुविधांची कामे.
- १३) महानगरपालिका परिवहन सेवेच्या बस थांब्यावर निधारे (Sheds) बांधणे. (हया थांब्यांची परिरक्षणे, देखभाल इ. जबाबदारी परिवहन सेवेची राहिल आणि त्यासाठी हया कार्यक्रमातून निधी दिला जाणार नाही.)
- १४) अनुसूचित जाती / अनुसूचित जमातीच्या वस्त्यांमधील समाजनंदीरांच्या दुरुस्तीची कामे.
- १५) महानगरपालिकेच्या मालकीच्या इमारतींमधील अशी विशिष्ट दुरुस्तीची कामे जसे की, गल्ल्या, गटारे, सार्वजनिक स्वच्छतागृहे व संडास यांची दुरुस्ती व पिण्याच्या पाण्याच्या पध्दतीच्या (Piped Water Systems) दुरुस्तीची कामे, मात्र अशा इमारतींची, भिंतींना प्लॅस्टर लावणे, रंग लावणे, विद्युतीकरण करणे अशी कामे या अंतर्गत घेता येणार नाहीत.
- १६) महानगरपालिकेच्या रुग्णालयात जेथे अगोदरच अशी सोय नाही तेथेच पोस्टमार्टम रुमचे बांधकाम.
- १७)
 - १) महानगरपालिका क्षेत्रातील शासकीय चाळी व यामधील वरील क्र. १७ मध्ये उल्लेखिलेली दुरुस्तीची कामे.
 - २) महानगरपालिकेच्या मालकीच्या शाळांच्या विशेष दुरुस्तीची कामे. खाजगी इमारतीतील महानगरपालिकेच्या शाळांच्या दुरुस्तीची कामे मात्र या कार्यक्रमाखाली घेता येणार नाहीत.
 - ३) खालील कळीच्या अधीन राहून महानगरपालिका क्षेत्रात पाळणाघरे बांधण्याची कामे:-
 - अ) हया पाळणाघराची मालकी महानगरपालिकेची राहिल.
 - ब) अशी कामे घेण्यापूर्वी पाळणाघरे चालविण्याची तसेच त्यांची देखभाल / परिरक्षण करण्याची व्यवस्था प्रथम ठरविण्यात यावी.
 - क) दिनांक १/१२/१९८७ च्या शासन निर्णयानुसार बालवाड्या चालविण्यासाठी ज्या अटीवर रजिस्टर्ड / विश्वस्त संस्थांना चालविण्यास देण्याची मुभा आहे त्याच धर्तीवर ही पाळणाघरे विश्वस्त संस्थांना चालविण्यास देण्यात येतील.
 - ड) पाळणाघर चालविण्यासाठी पाळणे व इतर साहित्य इ. खर्च त्या रजिस्टर्ड / विश्वस्त संस्थांना करावा लागेल.
- १८) पोलीस चौकीचे बांधकाम गृह विभागाने विहीत केलेल्या आर्थिक व अन्य निकषाप्रमाणे असावे.
- १९) महानगरपालिका क्षेत्रात महानगरपालिकेच्या मालकीच्या बागीच्यामध्ये पुढे नमूद केलेल्या प्रकारचे पक्क्या स्वरूपाचे बसवायचे (फिक्सचर्स) खेळाचे साहित्य बसविणे.
 - १) लोखंडी घसरगुंडी
 - २) इमारतील घसरगुंडी
 - ३) रेंबवा

४) बास्केट बॉल पिलर्स

५) लोखंडी पाळणे इ.

- २०) शासन निर्णय, नगर विकास विभाग, क्र. जीईएन १०८९/१४८७/सीआर९९/८९/नवि-१६, दिनांक १८ ऑगस्ट, १९८९ अन्वये घेण्यात येणारी नागरी सामाजिक वनीकरणाची कामे.
- २१) महानगरपालिकेत लोक वर्गणीपोटी सुचविलेल्या तरतुदी.
उदा. पाणी पुरवठ्याच्या लाईन, वीज पुरवठा इ.साठी अनामत ठेव (Security Deposit) भरणे इ.
- २२) महानगरपालिका क्षेत्रात मोकळ्या जागेचे मैदानात / उद्यानात रुपांतर करणे व त्यास तारेचे कुंपण करणे (मोकळ्या जागेचे मैदानात / उद्यानात रुपांतर करणे व तारेचे कुंपण घालणे ही कामे वेगवेगळी न समजता एकाच कामाचा भाग म्हणून समजण्यात यावी.) जुन्या कुंपणाऐवजी नवीन कुंपण घालणे या कामात अचूक रक्षणार नाही.
- २३) महानगरपालिका क्षेत्रातील नद्या, खाडया येथे जलवाहतुकीच्या उपयोगासाठी सध्या उतारु धक्का अस्तित्वात नाही तेथे उतारु धक्के बांधणे, या धक्क्यांची देखभाल करण्याची जबाबदारी महानगरपालिकेची राहिल.
- २४) डोंगर उतारावर जेथे घोषित गलिच्छ वस्त्या असतील तेथे डोंगरावरील दरडी कोसळू नयेत म्हणून संरक्षक भिंत बांधणे तसेच समुद्राच्या वा नदीकाठी जेथे घोषित गलिच्छ वस्त्या असतील तेथे संरक्षक भिंती बांधणे.
- २५) महानगरपालिका यांच्या मालमत्तेवर किंवा प्रकल्पांवर अतिक्रमण न होण्याच्या दृष्टीने कंपाऊंड बांधणे.
- २६) महानगरपालिका क्षेत्रात गमसानभूमीमध्ये खालिलप्रमाणे कायमस्वरुपाच्या सुविधा पुरविणे :-
अ) लोकांना टांकण्यासाठी शेट्स बांधणे.
ब) लोकांना बसण्यासाठी बाकडी टाकणे.
क) हातपाय धुण्यासाठी पाणी पुरवठ्याची सोय करणे.
ड) आवश्यकतेप्रमाणे प्रेतांच्या दहनासाठी रुड्ड बांधणे.
- २७) महानगरपालिका क्षेत्रात नद्या व तळी येथे सार्वजनिक उपयोगासाठी कपडे धुण्यासाठी घाट बांधणे.
- २८) महानगरपालिकांच्या हद्दीत सार्वजनिक उपयोगासाठी संडास बांधणे. हे संडास महानगरपालिका यांच्या मालकीचे असतील व त्यांच्या देखभालीची जबाबदारी संबंधित संस्थेला घ्यावी लागेल. तसेच हे संडास सार्वजनिक उपयोगासाठी उपलब्ध असावेत.
- २९) घोषित केलेल्या गलिच्छवस्त्यांमध्ये म्हाडा किंवा महानगरपालिका यांनी बांधलेल्या जुन्या सार्वजनिक संडासाची दुरुस्ती करणे.
- ३०) सार्वजनिक उपयोगासाठी मुताऱ्या बांधणे.
- ३१) प्राथमिक शाळा खोल्यांच्या आवारात संडास / मुतारी बांधणे.

३२) डोंगरी भागातील रस्त्यांच्या वळणावर, नदीच्या काठावर व उघड्या विहिरीवर संरक्षक भिंती / कठडे बांधणे :-

सदर कामांच्या देखभालीची जबाबदारी संबंधित स्थानिक स्वराज्य संस्थांची राहिल. त्याप्रमाणे त्या संस्थांकडून देखभाल करण्याचे हमीपत्र घेण्यात यावे.

३३) महानगरपालिकांच्या तसेच शासन मान्यताप्राप्त अनुदानित प्राथमिक, माध्यमिक, उच्च माध्यमिक शाळा / कनिष्ठ महाविद्यालयांसाठी संगणक खरेदी, संगणकाच्या देखभाल दुरुस्तीची जबाबदारी संबंधित शाळांची राहिल.

३४) दिनांक २७ जानेवारी, २००१ पुर्वी अनधिकृत वस्त्यांमध्ये नगरसेवक निधीतून केलेल्या कामाच्या देखभाल दुरुस्तीसाठी.

परिशिष्ट - ब

नगर सेवकांच्या स्थानिक विकास कार्यक्रमाच्या मार्गदर्शक तत्वात बसत नसणा-या कामांची नमुना यादी

१. जिल्हा नियोजन व विकास मंडळाच्या अखत्यारीत नसलेली कामे,
उदा. कोणत्याही प्रकारच्या कार्यालयीन इमारती, ग्रामपंचायत भवन, निवासस्थाने, विश्रामगृहे, टी. व्ही. सेंटर, बचत भवत इत्यादी इमारतींच्या खर्चासाठी पूरक निधी (ही सर्व राज्यस्तरीय कामे आहेत.)
२. खाजगी संस्थांची/सहकारी संस्थांची/वैयक्तिक लाभधारकांची कामे.
३. रु. २.०० लाखापेक्षा जास्त अंदाजित खर्चाची म्हणजे मोठ्या स्वरूपाची कामे,
उदा. स्टेडियमचे बांधकाम
४. कोणत्याही प्रकारची (प्राथमिक शाळाखोलीची व विशिष्ट वस्त्यातील समाजमंदिराची विशेष दुरुस्ती वगळून) दुरुस्तीची कामे.
५. एखाद्या मोठ्या कामाला कमी पडणारी पूरक म्हणून तरतूद
६. एखाद्या मोठ्या कामासाठी निरनिराळ्या स्रोतातून निधी मिळवण्याच्या प्रयत्नात एक स्रोत म्हणून ह्या कार्यक्रमाखाली तरतूद सुचविणे.
७. मोठ्या कामांचे (रु. २.०० लाखाच्या वरील) भाग करून ती लहान कामे म्हणून घेणे.
८. खाजगी संस्थांना/सहकारी संस्थांना अनुदान
९. घरकुले.
१०. स्मारके/स्मृती.
११. होडण्या, बीजखांब इत्यादी प्रकारची स्टॉक माणून खरेदी.
१२. प्राथमिक शाळाखोली सोडून इतर शाळा/विद्यालये/महाविद्यालये यांच्या इमारती, त्यांना कुंपण घालणे इत्यादी
१३. स्त्यांचे पुर्नडांबरीकरण करणे
१४. हॉटमिक्स, हॉटलेड खरेदी.
१५. अनधिकृत वस्त्यामध्ये कोणत्याही कामासाठी वापरता येणार नाही.

-15-

**महानगरपालिका नगरसेवक स्वेच्छा
निधीमधून घ्यावयाची कामे**
मार्गदर्शक तत्वे

महाराष्ट्र शासन
नगर विकास विभाग,

पूरक परिपत्रक क्रमांक: एएमसी १४२००/२२६४/प्रक्र.१४४/नवि-२४

मंत्रालय, मुंबई ४०० ०३२

दिनांक : २८ जून २००१

क्रमांक : १६६/६६

दिनांक : १८-७-२००१

पहा :-(१) शासन परिपत्रक क्रमांक एएमसी १४२००/२२६४/प्रक्र.१४४/नवि-२४, दि. २६ फेब्रुवारी २००१
(२) आयुक्त, पुणे महानगरपालिका, पुणे यांचे अर्धशासकीय पत्र क्रमांक पीएमसी/एमसी/१४,
दि. १२ जून २००१

प्रस्तावना : राज्यातील महानगरपालिकांमध्ये प्रत्येक नगरसेवकांस नगरसेवक स्वेच्छा निधी म्हणून महानगरपालिका अंदाजपत्रकात करण्यात येत असलेल्या तरतुदीचा विनियोग योग्य अशा नागरी सेवा सुविधांवर व्हावा यास्तव या निधीतून कोणती कामे घेण्यात यावीत, व कोणती कामे घेण्यात येऊ नयेत, याबाबत दि. २६ फेब्रुवारी २००१ च्या शासन निर्णयान्वये मार्गदर्शक तत्वे निश्चित करण्यात आली होती. यासंबंधात आयुक्त, पुणे महानगरपालिका यांनी उक्त शासन निर्णयान्वये ठरविलेली मार्गदर्शक तत्वे ही नागरी विभागाची गरज भागविण्यास पुरेशी नाहीत असे निदर्शनास आणून खालील कामांचा नगरसेवक स्वेच्छा निधीतून घ्यावयाच्या कामात अंतर्भाव करण्यात यावा असा प्रस्ताव सादर केला होता :-

- १) मनपाच्या जागेत विद्युत व्यवस्था, पोलस् बसविणे
- २) रस्त्यांचे पुर्नडांबरीकरण करणे
- ३) मनपाच्या ताब्यातील मोकळ्या जागेमध्ये, आरक्षण नियमास अधिन राहून, बगिचा करणे, खेळणी बसविणे
- ४) मनपाच्या जागेत ठिकठिकाणी लोखंडी/सिमेंट बाके बसविणे
(रहदारीला अडयळा न करता)
- ५) मनपाच्या जागेत स्युअर ट्रॅप बसविणे.

सदर प्रस्तावास मान्यता देण्याची बाब शासनाच्या विचाराधीन होती.

पूरक परिपत्रक : शासन परिपत्रक क्रमांक एएमसी १४२००/२२६४/प्रक्र.१४४/नवि-२४, दि. २६ फेब्रुवारी २००१ च्या "नगरसेवक स्वेच्छा निधीतून घेण्यासाठी अनुज्ञेय कामांची यादी" (परिशिष्ट "अ") मध्ये खालील पाच कामांचा समावेश करण्यात येत आहे.

- १) मनपाच्या जागेत विद्युत व्यवस्था, पोलस् बसविणे
- २) रस्त्यांचे पुर्नडांबरीकरण करणे

142 / MS

महानगरपालिका

- ३) मनपाच्या ताब्यातील मोकळ्या जागेमध्ये, आरक्षण नियमास अधिन राहून बगिचा करणे, खेळणी बसविणे
- ४) मनपाच्या जागेत ठिकठिकाणी लोखंडी/सिमेंट बाके बसविणे (रहदारीला अडथळा न करता)
- ५) मनपाच्या जागेत स्युअर ट्रॅप बसविणे.

नगरसेवक स्वेच्छा निधीच्या मार्गदर्शक तत्वात बसत नसणा-या कामांची यादी परिशिष्ट "ब" मधील अनु.क्र १३ वगळण्यात येत आहे.

महाराष्ट्राचे राज्यपाल यांच्या आदेशानुसार व नावाने,

(तु. प. कुळकर)
कार्यासन अधिकारी

प्रत,

आयुक्त, सर्व महानगरपालिका,
नगर सचिव, सर्व महानगरपालिका
प्रधानसचिव-१, प्रधानसचिव-२, नगर विकास विभाग, मंत्रालय, मुंबई - ४०० ०३२
सर्व सहसचिव/उपसचिव, नगर विकास विभाग, मंत्रालय, मुंबई-४०० ००३२
कार्यासन अधिकारी, नवि-४, २०, २१, २२, २३, २५, २६, नगर विकास विभाग, मंत्रालय,
मुंबई-४०० ००३२
निवडनस्ती नवि-२४

**राज्यातील महानगरपालिकांच्या वार्षिक
अंदाजपत्रकात राखून ठेवण्यात येणा-या
नगरसेवक स्वेच्छा निधीची मर्यादा ठरविणेबाबत**

महासष्ट्र शासन

नगर विकास विभाग

शासन परिपत्रक क्रमांक: एएमसी-१४२००/२२६४/प्रक्र१४४/नवि-२४

मंत्रालय, मुंबई - ४०० ०३२,

दिनांक :- १ जानेवारी, २००१

पहा :- शासन परिपत्रक क्रमांक: एएमसी-१४२००/२२६४/प्रक्र१४४/नवि-२४,
दिनांक २६ फेब्रुवारी २००१

प्रस्तावना :- राज्यातील महानगरपालिकांच्या अंदाजपत्रकात प्रत्येक वर्षी नगरसेवक स्वेच्छा निधी म्हणून ठराविक रकमेची तरतूद करण्यात येते. या तरतुदीतून प्रत्येक नगरसेवकांसाठी ठरविण्यात आलेल्या निधीतून आपापल्या प्रभागातील कोणती कामे घेण्यात यावीत याबाबत संबंधित नगरसेवक महानगरपालिकेस सूचवू शकतात. नगरसेवकांनी अशी कामे सूचविल्यानंतर त्या कामावर या निधीतून घ्यावयाच्या कामासंबंधीची पुढील कार्यवाही विहित नियम व प्रचलित कार्यपध्दतीनुसार महानगरपालिकेतर्फे केली जाते. नगरसेवक निधीतून कोणती कामे घेण्यात यावीत हे संबंधित नगरसेवकांच्या स्वेच्छा निर्णयावर अवलंबून असले तरी सदरचा निधी हा महानगरपालिकेच्या एकत्रित महसूल निधीतील असल्याने त्याचा विनियोग योग्य कामावरच व्हावा तसेच तो अनाठाई नसावा. यास्तव या निधीतून कोणती कामे घेण्यात यावीत व कोणती कामे घेण्यात येऊ नयेत याबाबतची मार्गदर्शक तत्वे दि.२६ फेब्रुवारी २००१ च्या परिपत्रकान्वये विहित करण्यात आलेली आहेत.

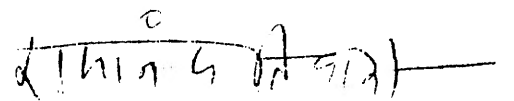
राज्यातील विविध महानगरपालिकांतर्फे नगरसेवक स्वेच्छा निधी म्हणून अंदाजपत्रकात राखून ठेवण्यात येणा-या निधीबाबत असे निदर्शनास आले आहे की नगरसेवक निधी उपलब्ध करून देताना महानगरपालिकांनी आपापल्या मर्जीनुसार निर्णय घेतलेला आहे. त्यासाठी कोणतेही निकष विचारात घेण्यात आल्याचे दिसून येत नाही किंवा तो एकूण उत्पन्नाशी निगडित असाही नाही. जसे की बृहन्मुंबई महानगरपालिकेतर्फे नगरसेवक स्वेच्छा निधी म्हणून प्रतिवर्षी प्रत्येकी रु. २०.०० लाख निधी उपलब्ध करून देण्यात येतो तर नवी मुंबई महानगरपालिकेतर्फे रु.३०.०० लाख देण्यात येतो. **पिंपरी-चिंचवड महानगरपालिकेत तर स्वेच्छा निधी ठेवण्यातच आलेला नाही.** नाशिक, जणे, उल्हासनगर महानगरपालिका यांनी अनुक्रमे प्रती नगरसेवक रु. २५.०० लाख, रु.११.०० लाख व रु.१०.०० लाख निधी ठरवून घेतलेला आहे. यावरून असे दिसून येईल की काही महानगरपालिकांनी उत्पन्न कमी असूनही नगरसेवक स्वेच्छा निधी मोठ्या प्रमाणात उपलब्ध करून दिलेला आहे. परिणामी उर्वरित निधीतून इतर प्रमुख बाबींवर खर्च

करण्याचे नियोजन करताना या महानगरपालिकांना खूपच अडचणीचे ठरू शकते. वास्तविक पाणीपुरवठा, स्वच्छता, आरोग्य, रस्ते इत्यादी मुलभूत सोयी सुविधा पुरविणे ही तर महानगरपालिकांची प्राथमिक जबाबदारी आहे अशी कामे ही खर्चिक असतात यास्तव ती महानगरपालिकेच्या एकत्रित निधीतूनच करणे व्यवहार्य ठरते. यासाठी पुरेशी तरतूद अर्थसंकल्पात करणे आवश्यक रहाते. नागरिकांच्या सोईसाठी त्याच्या मागणीनुसार अथवा नगरसेवकाच्या इच्छेनुसार, प्रभागात घेण्यात येणारी कामे ही तातडीच्या स्वरूपाची व कमी खर्चाची असतात. यास्तव, या कामांसाठी सध्या काही महानगरपालिकांतर्फे (उत्पन्न मर्यादित असताना) मोठ्या प्रमाणावर उपलब्ध करून देण्यात येत असलेला निधी समर्थनिय ठरत नाही. नगरसेवक स्वेच्छा निधीची मर्यादा महानगरपालिकेच्या उत्पन्नाशी निकडीत ठेवल्यास नगरसेवक स्वेच्छा निधीमध्ये एकसूत्रता/नियंत्रण राहू शकेल. तसेच महानगरपालिकांच्या उत्पन्नात जसजशी वाढ होत जाईल त्याप्रमाणात या निधीमध्येही वाढ होईल. यास्तव नगरसेवक स्वेच्छा निधीची मर्यादा महानगरपालिकेच्या उत्पन्नाच्या आधारे निश्चित करण्याची बाब शासनाच्या विचाराधीन होती.

परिपत्रक : राज्यातील महानगरपालिकांतर्फे वार्षिक अंदाजपत्रकात राखून ठेवण्यात येणारा नगरसेवक स्वेच्छा निधी महानगरपालिकांच्या वार्षिक उत्पन्नाच्या जास्तीत जास्त २ टक्के नगरसेवक स्वेच्छा निधी म्हणून त्यांच्या वार्षिक अंदाजपत्रकात राखून ठेवून तो समप्रमाणात एकूण नगरसेवकांत विभागून देण्यास खालील अटीना अधिन शासनाची मान्यता देण्यात येत आहे :-

- (अ) उक्त २ टक्के प्रमाणे निश्चित केलेला नगरसेवक स्वेच्छा निधी हा कमाल मर्यादित राहील. अस्तित्वातील प्रथेनुसार महानगरपालिका सध्या जो निधी उपलब्ध करून देतात व पुढेही तेवढाच निधी उपलब्ध करून देणार असतील आणि असा निधी वरील सुत्रानुसार येणा-या निधीपेक्षा कमी असल्यास तो वाढविण्याचे बंधन महापालिकांवर राहणार नाही.
- (ब) असा निधी उपलब्ध करून देण्यास महानगरपालिका तयार नसल्यास तसे करण्याचे ही महानगरपालिकांवर बंधन राहणार नाही.
- (क) उक्त २ टक्के प्रमाणे निधी अंदाजपत्रकात राखून ठेवून उपलब्ध करून देण्याचा निर्णय महानगरपालिकांनी सन २००२-२००३ या आर्थिक वर्षापासून लागू करावा व तशी तरतूद अंदाजपत्रकात करण्यात यावी.

महाराष्ट्राचे राज्यपाल यांच्या आदेशानुसार व नावाने,

(रामानंद तिवारी)

महाराष्ट्र शासनाचे प्रधान सचिव

प्रत,

मा. मुख्यमंत्र्यांचे प्रधान सचिव, मंत्रालय, मुंबई.

महासंचालक, माहिती व जनसंपर्क संचालनालय, मंत्रालय, मुंबई.

आयुक्त, सर्व महानगरपालिका,

नगर सचिव, सर्व महानगरपालिका

सहसचिव/सर्व उपसचिव, नगर विकास विभाग, मंत्रालय, मुंबई-४०० ००३२

कार्यासन अधिकारी, नवि-४, २०, २१, २२, २३, २५, २६ व ३१, नगर विकास विभाग, मंत्रालय,

मुंबई-४०० ००३२

निवडनस्ती नवि-२४